

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян” № 1-а, 1000 София, тел. 986-28-61, 987-55-13,
факс 987-65-14, [e-mail:arch@vas.bg](mailto:arch@vas.bg)

Изх. № 602

Дата: 22.06.2022 г.

ДО КОМИСИЯТА ПО КОНСТИТУЦИОННИ И ПРАВНИ ВЪПРОСИ КЪМ НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

от **ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ**,
представяван от председателя -
д-р Ивайло Дерменджиев

Относно:

Законопроект за изменение и допълнение на
Наказателния кодекс,
сигн. № 47-254-01-60, с вносителите Мустафа
Карадайъ и група народни представители

УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА ЧЛЕНОВЕ НА КОМИСИЯ ПО КОНСТИТУЦИОННИ И ПРАВНИ ВЪПРОСИ КЪМ НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ,

1. На 01.06.2022 г. в деловодството на Народното събрание е внесен Законопроект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, сигн. № 47-254-01-60, с вносителите Мустафа Карадайъ, Хамид Хамид и група народни представители.

С предложението в § 1 се предлага следното изменение на чл. 93, т. 31 от Наказателния кодекс (НК):

„В чл. 93, т. 31. думите „предшествани от системно“ се заменят с думите „извършено чрез“.

Други предложения не са направени.

С измененията в НК от 2019 г. (ДВ, бр. 16), в глава I, озаглавена „Престъпления против личността“, се въведе квалифициран състав на някои престъпления, когато са извършени „в условията на домашно насилие“. С тези изменения беше въведена и т. 31 в чл. 93 от НК, който дефинира термина „в условията на домашно насилие“. В дефиницията се предвиди, че едно престъпление е осъществено „в условията на домашно насилие“, ако е предшествано от *системно* упражняване на физическо, сексуално или психическо насилие, поставяне в икономическа зависимост, принудително ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права и е осъществено спрямо възходящ, низходящ, съпруг или бивш съпруг, лице, от което има дете, лице, с което се намира или е било във фактическо съпружеско съжителство, или лице, с което живеят или е живяло в едно домакинство.

С предложеното изменение народните представители предлагат да отпадне предвидената системност в чл. 93, т. 31 от НК, която изисква най-малко 3 акта на домашно насилие, за да се квалифицира престъпното деяние като извършено „в условията на домашно насилие“, а квалифицираният състав на някои престъпления да бъде осъществен дори при еднократен акт на домашно насилие. Мотивите към законопроекта сочат, че изискването за системност е пречка за ефективното прилагане на предвидените през 2019 г. квалифицирани състави на някои престъпления против личността. Посочва се още, че Комисарят по правата на човека при Съвета на Европа изразява негативна оценка по отношение на така направените изменения в НК и настоява за по-ефективна държавна политика по отношение на борбата срещу домашното насилие.

С оглед предоставената му възможност, Висшият адвокатски съвет изразява следното становище по така внесеня законопроект:

Висшият адвокатски съвет счита, че в действителност измененията от 2019 г. не породиха желаня ефект и практически не засилиха защитата по отношение на пострадалите от актове на домашно насилие. По неофициални данни, доколкото Република България не поддържа официална статистика за извършените актове на домашно насилие, в периода след месец март 2020 г. са зачестили многократно случаите на осъществено домашно насилие. Като причина беше изтъкната отчасти и обявената в световен мащаб пандемия от Covid-19.

В свое становище до министъра на правосъдието¹ по отношение на законопроект за изменение и допълнение на Закона за защита от домашното насилие (ЗЗДН) Омбудсманът на Република България посочва, че по данни на неправителствени организации актовете на домашно насилие са нараснали от 30% до почти двойно, като по данни на МВР българските съдилища са издали над 3000 заповеди за незабавна защита, от които близо 900 са били за насилие спрямо деца. Отново съгласно становището на Омбудсмана само убитите жени от свой партньор или съпруг за 2020 г. са 15.

Същевременно при преглед на съдебната практика се установява, че за период от над 3 години, в който действат измененията в НК, постановените присъди (без значение дали са влезли в сила) за престъпления, извършени в условията на домашно насилие са изключително малко, а броят им по никакъв начин не съответства на броя на издадените заповеди за защита от домашно насилие. Той не съответства дори на тежките посегателства срещу личността като убийство и тежки телесни повреди. Много по-често се забелязват актове на съдилищата, с които се прекратява наказателното производство по повдигнато обвинение за престъпление от общ характер, тъй като няма данни престъплението да е извършено в условията на домашно насилие, а са налице данни единствено за престъпление от частен характер, както и други, с които се изменят присъди, с които деецът е осъден за престъпление, извършено в условията на домашно насилие, тъй като въззивният съд е приел, че не са налице данни за системност на домашното насилие.

Освен това, в подкрепа на предложението трябва да се изтъкне, че лицата, които стават жертва на домашно насилие, а оттам и жертва на престъпления, са особена уязвима категория лица, доколкото се предполага, че същите са поддържали близки връзки и са имали доверие на насилника/извършителя на престъплението. Жертвата на подобно деяние най-често е поставена в изненада и не очаква тежко посегателство срещу личността си от хора в най-близкото обкръжение.

Само като пример може да се посочи, че често жертва на такива деяния са деца, срещу които посегателството идва от родител / осиновител / настойник / попечител или друго лице от домакинството, с когото те имат силна доверителна връзка. Макар например убийството на рожден син/дъщеря също да е квалифициран състав по смисъла на чл. 116, ал. 1, т. 3, както и убийството на малолетен (т.4), тъй като се предполага, че извършител и жертва имат близка връзка или малолетният е лице, което е беззащитно, то тези състави например изключват посегателството спрямо непълнолетно лице, което е осиновено, настанено в приемно семейство, или което би пострадало от трето лице, с което

1

обаче живее в едно домакинство, и др. хипотези. По същият начин чл. 131, ал. 1, т. 4 НК предвижда по-високо наказание за телесна повреда спрямо малолетен, но отново изключва непълнолетните. Единственият квалифициран състав, който би обхванал голяма част от случаите на посегателства спрямо непълнолетните, е именно, когато деянието е извършено в условията на домашно насилие. Така остава неясно защо е необходимо да се установи системно домашно насилие спрямо непълнолетен, за да се приложи едно и също наказание в сравнение с малолетен. Подобно законодателно решение поставя най-малко децата в неравноправно положение.

Поради тези причини Висшият адвокатски съвет принципно подкрепя направеното предложение, но следва да отбележим, че същото не е достатъчно, за да се гарантира по-голяма ефективност на предвидените квалифицирани състави.

Ако бъде изменен само и единствено чл. 93, т. 31 НК, то това би довело по-скоро до правораздавателен хаос, отколкото до по-ефективно преследване на престъпленията, извършени в условията на домашно насилие.

Трябва да се обърне внимание на обстоятелството, че определени състави на престъпления ще се дублират, но същевременно ще се преследват по различен ред.

По отношение на леката телесна повреда:

Съгласно чл. 161, ал. 1 НК за лека телесна повреда по чл. 131, ал. 1, т. 3-5 НК, наказателното преследване се възбужда по тъжба на пострадалия. Чл. 131, ал. 1, т. 3 и т. 4 НК предвиждат квалифициран състав на телесна повреда, причинена на майка, баща и малолетен. С оглед предложеното изменение телесна повреда на майка и баща *всякога* би попаднала и в хипотезата на телесна повреда, причинена „в условията на домашно насилие“, а в повечето случаи така би стоял въпросът и по отношение на малолетен, доколкото съгласно предложената дефиниция за престъпление, извършено „в условията на домашно насилие“ ще се счита всяко, което е извършено чрез физическо или сексуално насилие спрямо възходящ или низходящ.

Същевременно обаче леката телесна повреда, причинена „в условията на домашно насилие“ (чл. 131, ал. 1, т. 5а НК) е престъпление от общ характер, за което обвинението се повдига с обвинителен акт на прокурора.

Така, при изменение единствено на чл. 93, т. 31 НК ще се стигне до положение, в което съдилищата или прокурорът трябва да правят преценка кога едно деяние се квалифицира по чл. 131, ал. 1, т. 3, т. 4 НК и кога по т. 5а, тъй като това е от съществено значение за реда, по който ще се преследва престъплението.

Отделно всяко едно причиняване на болка и страдания в условията на домашно насилие би било повод за сезиране на държавното обвинение, както и основание за предявяване на обвинение за престъпление от общ характер, което би означавало да се ангажира огромен човешки и финансов ресурс за преследването на това деяние, което не се квалифицира с особено висока степен на обществена опасност. По този начин ще се даде широка възможност и на мними жертви на домашно насилие да злоупотребяват с възможността да сезират прокуратурата за извършено престъпление от общ характер, а набеденото лице би се превърнал в постоянен обект на разследване от органите на полицията и прокуратурата, каквато не считаме, че е целта на закона.

От друга страна, домашното насилие е проблем, който не бива да остава изцяло на плоскостта на семейните отношения, а изисква ангажирането на държавата и обществото за борба срещу него. Ето защо държавата следва да предприеме мерки за защита, включително по наказателноправен път, по отношение на най-уязвимата категория лица – децата.

В това смисъл правим предложение да се намери точния баланс между прекомерната намеса на държавата в семейния живот на гражданите от една страна и принципът, прогласен в чл. 14 от Конституцията на Република България, а именно, че семейството, майчинството и децата са под закрилата на държавата и обществото.

Този фин баланс между правото на ненамеса в личния и семейния живот, гарантирано по силата на чл. 8 от ЕКПЧОС, и правото на защита от домашно насилие от една страна, и задължението на държавата да осигури закрила на децата от друга страна, считаме, че може да се постигне като престъплението по чл. 131, ал. 1, т. 5а НК, когато е осъществено спрямо малолетен или непълнолетен, остане престъпление от общ характер, но наказателното преследване да се възбужда по тѣжба на пострадалия, респективно негов законен представител, до прокуратурата, т.е. да се добави в разпоредбата на чл. 161, ал. 2 НК. Във всички други случаи престъплението по чл. 131, ал. 1, т. 5а НК да се преследва по тѣжба на пострадалия, т.е. да стане престъпление от частен характер.

По отношение на средната телесна повреда:

По същия начин стои въпросът и с квалифицираните състави на средната телесна повреда. Чл. 161, ал. 2 НК беше изменен във връзка с въвеждането на квалифицирания състав „в условията на домашно насилие“, като се предвиди, че за телесна повреда по чл. 129 НК, причинена на възходящ, низходящ, съпруг, брат или сестра, наказателното преследване от общ характер се възбужда по тѣжба на пострадалия до прокуратурата. Чл. 129 НК визира основният състав на средната телесна повреда.

Същевременно квалифицираните състави на средната телесна повреда по чл. 131, ал. 1 НК са престъпления от общ характер, за което обвинението се повдига с обвинителен акт на прокурора. Както беше посочено по-горе, чл. 131, ал. 1, т. 3 и т. 4 НК предвиждат квалифициран състав на телесна повреда, причинена на майка, баща и малолетен.

С предложеното изменение в чл. 93, т. 31 НК, без други изменения, ще се стигне до това, че в квалифицирания състав по чл. 131, ал. 1, т. 5а НК ще попадне *всяка* (средна) телесна повреда, причинена на майка, баща, а в много случаи и на малолетен.

По този начин веднъж средна телесна повреда по чл. 129 НК, причинена на възходящ (в хипотезата на майка/баща), низходящ или съпруг, ще се преследва по тъжба на пострадалия до прокуратурата, а втори път същото деяние по чл. 131, ал. 1, т. 3, т. 4 и т. 5а, т.е. средна телесна повреда, причинена на майка или баща (възходящи), покриваща едновременно съставите по т. 3 и т. 5а, причинена на малолетен, покриваща съставите по т. 4 и/или т. 5а, и причинена на съпруг, покриваща състава по т. 5а ще се преследва по общия ред.

По този начин ще се стигне по-скоро до спорове в съдебната практика кой състав на престъплението е осъществен и по кой ред трябва да се преследва съответното деяние, каквото положение е недопустимо. Поради тази причина предлагаме в чл. 161, ал. 2 НК да се предвиди, че за телесна повреда по чл. 129, причинена на брат или сестра (доколкото същите могат и да не попадат в хипотезата на чл. 93, т. 31 НК), както и за средна телесна повреда по чл. 131, ал. 1, т. 3, т. 4, предл. 2 и т. 5а (в хипотезата на възходящи и низходящи да се включат всички роднини) наказателното преследване за престъпление от общ характер да се възбужда по тъжба на пострадалия до прокуратурата

С оглед на гореизложеното, Висшият адвокатски съвет счита, че предложеното изменение на чл. 93, т. 31 НК е необходимо, но недостатъчно, и следва да се извърши при внимателен преглед на законодателната уредба по такъв начин, че да не се създадат повече проблеми от съществуващите в момента.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:.....

Д-Р ИВАЙЛО ДЕРМЕНДЖИЕВ